

יום א' כ"ג ניסן תשצ"ה

באר הגולה 22

הלכות נטילת ידים שחרית סימן ו

בניש מפרשים, על שם שהגוף דומה לנוד מלא רוח והוא מלא נקבים, כדלקמן בסמוך. ג'יש מפרשים 'בחקמה', שהתקין מזונותיו של אדם הראשון ואחר-כך בראו. 'וברא בו נקבים נקבים (א) חלולים חלולים', פירוש: נקבים רבים, כגון פה וחוטם ופי טבעת, וגם ברא בו אברים רבים חלולים, כמו לב וכרס ומעים. (ב) 'שם יסתם אחד מהם', (ג) כלומר, שפנקבים יש נקב אחד שהוא הפה, שפשהוא במעי אמו הוא סתום, וכשיצא לאויר העולם הוא נפתח, ואם פשיצא לאויר העולם היה נשאר סתום, לא היה אפשר להתקנים (6) (6) 'אפלו שעה אחת', והאברים החלולים, אם היה נפתח אחד מהם, לא היה אפשר להתקנים 'אפלו שעה אחת'. ועוד יש לפרש, 'ישגבול יש לאדם שיכולין נקביו לסתם ולא ימות, וכיון שעבר אותו הגבול (3) (3) 'אי אפשר להתקנים 'אפלו שעה אחת'. וכיון שבכלל הנקבים הם פי הטבעת ופי האמה, ובכלל האברים החלולים שם יסתם אחד מהם אי אפשר להתקנים הם כרס ומעים, שפיר הוי שבה זה מענין עשית צרכיו. *ואפשר עוד, שמאחר שם יוצא לנקביו ביותר עד שם עבר הגבול ימות, בכלל 'שם יסתם אחד מהם' הוא, והוי 'שם יסתם אחד מהם' נמי מענין עשית צרכיו ממש. (א) (ה) 'רופא [חלי] כל בשר', על שם הנקבים שברא בו להוציא פסלת מאכלו, כי אם יתעפש בבטן ימות, והוצאתו היא רפואה. 'ומפליא לעשות', 'מפני שאדם דומה לנוד מלא רוח, ואם יעשה אדם בנוד נקב פתחה של מחט הרוח יוצא, והאדם מלא נקבים ורוחו משתמרת בתוכו, הרי זה פלא. *ועוד יש לפרש, על שם שבורר טוב המאכל ודוחה הפסלת: הגה ועוד יש לפרש, שמפליא לעשות במה ששומר רוח האדם בקרב וקושר (ו) דבר רוחני בדבר גשמי, והכל הוא על-ידי שהוא רופא כל בשר, כי אז האדם בקו הבריאות ונשמתו משתמרת בקרב (דברי עצמו): ב' יש נוהגין (ד) (ז) (ז) להמתין (ח) לברך על נטילת ידים עד בואם (ט) לבית-הכנסת ומסדרים

ב פירוש רש"י שם ג' תוספות שם ד' בית יוסף לרעת הטור ה' קהל ל' ר' ביחיוסף * שם ז' הר"ר דוד אבודקס ח שם כנעניא פירוש רש"י ט תנ"א שם י' כל- בו בסימן ב בשם הר"מ

באר היטב

(6) אפלו שעה אחת. וכן גרסת האר"י ז"ל. וט"ז ג"כ איתו מוסק גרסא זו. ע"ש: (3) אי אפשר. 'אי' בצירי תחת האלף, כי המלה נגזרת מן 'אין': (ג) רופא חלי. ב"ח ושל"ה ומט"מ כתבו: שאין לומר חלי רק רופא כל בשר: וט"ז כתב דשני (ה)גרסאות הן נכונות ונחילה למחק אחת מהן, ע"ש: (7) להמתין. קבלה מר"י חסיד: היוצא מביתו לבהכ"ס, קדם שיתפלל יאמר פדשת שמע ישראל. מט"מ: (ה) לבהכ"ס. כתב בס"ח: ד"קא כשהולך מיד לבהכ"ס. ובע"ה כתב, דאיתן שאומרים תהלים קדם ענטי" לא נפה הם עושים,

שערי תשובה

[6] אפלו. עבה"ט. ובמג"א כתב בשם הנכבדים שיש בברכה זו מ"ה פבות. והניו שמסיר מהנפחא תבות 'ולעמד לפניך': [3] אי אפשר. עבה"ט. ודבריו הם מהצטנן וקנים: אף כפי מה ששנונו בפי כל אומרים האלף בדירק, וכן הוא בסדור של מהר"י הנגא. ונראה כי מלת 'אי' בצירי אין הכרח שיהיה נגזר מן 'אין'. שיש לי הוראה אחרת לעצמו, כמו אי תכל, אי לך ארץ וכדומה: ואמנם גם 'אי' בחירק יש לה הוראה אחרת, כגון יושבי (האי), מ"מ הנה מצינו אי כבוד וכן אי נקי, ואף שיש שפרשו שם בענין אחר, מ"מ יש לסמוך על פירוש שם שפרשו אין. ולכן אין לשנות כמה שהוא שגור בפי כל לקרות א"א הא' בגזנת חירק, והנה להם ליתראל כו': [7] להמתין. עבה"ט, והוא מהמג"א בשם משה-משה. ומ"ש פדשת שמע ישראל צ"ע, כי לענ"ד הנונה על פסוק שמע ישראל. ועין סי' מו שהשור כתב שר"י הקסיד נהג לומר אחר ק"ש קטנה שאחר 'ליכך' בשכמל"ו לפי שהיה מתקרא שיעבר זמנה. וקורב לומר שהנזק במ"מ בשם ר"י הקסיד אין כל חדש, דלפעמים שהיה מתקרא שהעבר ויעבר הרבה ויעבר זמן ק"ש היה קורא אותה קדם שהלך לבהכ"ס, ולפעמים היה ממתיק על הק"ש שאחר 'ליכך', על-כן היה נראה ג"כ שפננתו על כל הפרשה. ועין סי' מו מ"ש בשם תשובת רש"ל סי' סד, והמט"מ תלמידו של רש"ל רוב ככלתו מופה, והרש"ל שם כתב שהיה אומר כל הפרשה; ועכ"פ נראה שהדברים הן בסגנון אחר, בכדי לצאת י"ח ק"ש בזמנה, אבל ממשמעות דבריהם שכתבו קבלה מר' יהודה הקסיד כו' משמעות הדברים שאינו מצד הדין רק מצד קבלה לתועלת או שמירה, וא"כ יש לומר שלא קאה קבלה זו רק על פסוק הראשון לבד, ואם קבלה הוא נקבל. ונראה לפ"ז שא"צ רק לומר פסוק שמע ישראל לבד וא"צ לומר בשכמל"ו ג"כ. ועין בסור סי' מו: [ה] לבהכ"ס. עבה"ט. והספמט כל האחרונים שאין להפסיק בין ברפת ענ"י להנטילה, ומיד שנוטל צריך לברך ענ"י: אלא שיש שכתבו שצריך לברך אחר הננוב ככ"ש לעיל סי' ד, ולא נהגו כן. ואם בעת שנוטל נדיו הוא צריך לנקביו שאפלו בדי"ת אסור, ואפלו יכול להעמיד עצמו עד פרסה, אין לו לברך ענ"י עד שיעשה צרכיו, ויברך ענטי" ואשר יצר, וכמ"ש בס"ד. ד. ועין סי' צב. ועי' בא"י סי' ד סס"ק ה מ"ש שם על דברי סדר היום. ובשוריי כנה"ג כתב בשם ברפת אברהם שיש לברך תחלה אשר יצר ואח"כ על ענטי", ע"ש. ולקבוצה נראה שחידן עמו, כיון שברכה זו חייבה עתה וברפת ענ"י הוא תשלומין, מפניא לה לברכיה חובת שעתה ברישא. אבל מ"ל הפוסקים שלא דקדקו בקו נראה דשפיר דמי לאקדומי ענ"י: ונראה טעמא, אע"ג דגבי תפלה חובת שעתא קדם, נמבאר בס"י קח, מ"מ כאן כיון דכלא"ה יש פוסקים שהפוסקים דעל עשית צרכיו מקבץ

משנה ברורה

למחק אחת מהן, עין שם: (ו) דבר רוחני. ובפננתו כתוב, דהנשמה נהנית מרוחניות המאכל והגוף נהנה מגשמיית המאכל, ומפני זה קשורים זה בזה על-ידי הפאכל [מ"א]: ב' (ז) להמתין. קבלה מרבי יהודה חסיד: היוצא מביתו לבית-הכנסת, קדם שיתפלל יאמר פסוק שמע ישראל: אכל (6) (6) וכן שלא לצאת בזה המצות עשה דקריאת שמע², אלא-אם-כן ירא שיעבר זמן קריאת שמע³. ועין לקמן בסוף סימן מו מה שכתבנו במשנה ברורה שם⁴: (ח) לברך. ודוקא (3) אם הולך מיד לבית-הכנסת, אבל אם לומר אחר הנטילה, וכל-שכן בשמפסיק בשיחה בטלה, ואחר זה הולך לבית-הכנסת ומברך שם על נטילת ידים, לכלי עלמא לא עבר שפיר⁶, ד"ש הפסק גדול בין נטילה לברכה, ויבדלקמה. על-כן (ג) אותם שאומרים תהלים קדם על נטילת ידים לא יפה הם עושים, דהוי הפסק גדול. כתב הלבוש: אותם שאומרים תהלים, טוב יותר שיאמרו קדם התפלה, עין שם הטעם⁶:

שער הציור

(6) פריימקדים: (3) ב"ח: (1) צמק-הברכה:

הלכות נטילת ידים שחרית סימן ו

ביאורים ומוספים

סימן ו

דין ברכת אשר יצר ואלהי נשמה ופרושיו

[משנ"ב ס"ק ז]

קבלה מרבי יהודה חסיד: היוצא מביתו לבית הכנסת, קדם שיחפץ לאמר פסוק שמע ישראל⁽¹⁾.

(1) ולגבי מי שיש לו חלישות בלב שמוותר לו לשתות קודם התפילה, כתב לקמן (סי' פט ס"ק כב) שמ"מ טוב שיאמר מתחילה על כל פנים פרשת קריאת שמע.

[משנ"ב שם]

אבל יבין שלא לצאת בזה המצות צוה דקריאת שמע⁽²⁾.

(2) כאן כתב שצריך שיכוון שלא לצאת, ומשמע שלא די בכך שלא יכוון לצאת, וכן כתב לקמן (סי' מו ס"ק לא) ובביה"ל לקמן (סי' סב ס"ה ד"ה כדי), ובטעם הדבר כתב התהלה לדוד (סי' מו ס"ק ו) שיש לחוש לשיטות הסוברות שמצוות אין צריכות כוונה. אמנם, בביה"ל לקמן (סי' מו ס"ט ד"ה ויוצא) כתב רק שלא יכוון לצאת, ולא כתב שצריך לכוון שלא לצאת, וכן לענין הנכנס לבית הכנסת בשעה שהציבור קורא קריאת שמע [שכתב השו"ע לקמן (סי' סה ס"ב) שצריך שיקרא קריאת שמע עמדם], כתב במשנ"ב שם (ס"ק ח) שאם עדיין לא קרא קריאת שמע, לא יכוון לצאת בקריאת שמע זו, ולא כתב שצריך לכוון שלא לצאת, והג"ח קניבטקי (אשי ישראל פ"כ הע' קלא) כתב שגם בסי' סה כוונת המשנ"ב שיכוון שלא לצאת.

[משנ"ב שם]

אלא אם כן ירא שיעבר זמן קריאת שמע⁽³⁾.

(3) ואף אם אינו חושש אלא שיעבור זמן קריאת שמע המחושב מעמוד השחר, כתב בביה"ל לקמן (סי' מו ס"ט ד"ה ויוצא בזה), שיכוון לצאת עתה ידי קריאת שמע.

[משנ"ב שם]

ועין לקמן בסוף סימן מו מה שכתבנו במשנה ברורה שם⁽⁴⁾.

(4) שם (ס"ק לא) כתב, שיכוון ליבו כדין קריאת שמע, וגם יכוון

לצאת ידי מצות קריאת שמע, ויש אומרים שיקרא את כל הפרשה הראשונה, ודעת הפר"ח והחיי אדם שיקרא את כל שלש הפרשיות, כדי להזכיר יציאת מצרים בזמן קריאת שמע. והוסיף שם (ס"ק לג) שביום חול אם עדיין לא הניח תפילין, לא יכוון לצאת ידי מצות קריאת שמע באמירת פסוק זה, אמנם אם מאיזו סיבה אינו יכול להניח אז תפילין, אין הדבר מעכב.

[משנ"ב ס"ק ח]

אבל אם לומר אחר הנטילה, וכל שכן פשטפסיק בשיחה בטלה, ואחר זה הולך לבית הכנסת ומקריף שם על נטילת ידים, לכלי עלקא לא עבד שפיר⁽⁵⁾.

(5) ובביה"ל לעיל (סי' ד ס"א ד"ה ואפלו) הביא את דברי הב"י (בסי' ו), שלשית הרשב"א שטעם הנטילה הוא משום שנהיה בריה חדשה, מותר לאחר את הברכה ולסדרה עם שאר הברכות, אף על גב שהוא הפסק גדול. ומטעם זה מסיק הביה"ל שם, שמי שיש לו עוד זמן רב עד התפילה, כיון שמסתמא כשיגיע זמן תפילה ילך שוב לבית הכסא כדי לנקות עצמו, רשאי לסמוך על דעת הב"י ולהמתין מלבדך עד אשר יסדר את הברכה יחד עם שאר ברכות השחר, וכן כתב להלן (ס"ק ט).

[משנ"ב שם]

כתב הקלבוש: אותם שאומרים תהלים, טוב יותר שיאמרו קדם התפילה, עין שם הטעם⁽⁶⁾.

(6) שכתב, לפי שנקראים זמירות ומסייעים להכריח המקטרגים, וביאר בשו"ת התעוררות תשובה (ח"א סי' כג), שלפי זה כוונתו רק לאמירת תהלים כזמירות בדרך שבח והודאה, אבל בדרך תפילה ובקשה והוספת תחנונים, ראוי לאומרם לאחר התפילה.

ולענין האומרים תהלים קודם התפילה ונודמן להם לומר את הפרקים של פסוקי דמרה כחלק מסדר אמירת התהלים, כתב הפמ"ג (סי' נג א"א ס"ק ב) שכיון שאין אומרים אותם כדי לצאת ידי חובת פסוקי דמרה אלא דרך תחנונים, יכולים לחזור ולאומרם בתפילה ובברכותיהם. וכן אם בראש השנה או ביום כיפור נודמן להם לומר את פרקי התהלים של ההלל, כתב במשנ"ב לקמן (סי' תקפד ס"ק ב) שמוותר להם לאומרם כיון שאומרים אותם בדרך תחינה ובקשה ולא בדרך שירה.

הלכות נטילת ידים שחרית סימן ו

ביאורים ומוספים

חובתו, כיון שהוא משנה ממטבע שטבעו חכמים. והוסיף בשעה"צ שם (ס"ק ב), שאם לא שמע תיבה שאינה מעיקר הברכה ושורשה, מסתבר שיצא, שדינו כמו המברך עצמו שאם דילג עליה יצא.

ואם לא שמע מהמברך תיבת 'אתח', או אם לא שמע תיבת 'ח' אבל שמע תיבת 'אלקינו' או להיפך, כתב לקמן (סי' ריד ס"ק ג-ד) לגבי מברך שדילג כך, שבדיעבד אינו מעכב, וראה במה שכתבנו שם.

והשומע ברכה מאחר ושמע שטעה בנוסח ברכתו, כתב הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' יח אות יא) שאף באופן שהמברך יוצא ידי חובה בברכה זו, מ"מ צריך השומע לכוון בליבו שאינו רוצה לצאת בברכה שאינה כראוי. וגם אם המברך מברך רק עבור השומע, שאם יכוון השומע שלא לצאת בה תהיה הברכה לבטלה. יתכן ש"מ צריך השומע לכוון שלא לצאת. ואם לא כיוון שלא לצאת, יצא בברכת המברך אף שהלה טעה בה.

[משנ"ב ס"ק יא]

ולענין ברכת התורה יש לישב קצת, דאיתן הפוסקים אין אומרים אותן אלא דרך תפלה ולא נתחייבו בהם בבכירת התורה לפי דעת איתן פוסקים⁽¹¹⁾.

(11) אמנם לענין אמירת קרבנות, אף על פי שהיא מסדר התפילה, כתב בביה"ל לקמן (סי' מז ס"ד ד"ה נשים) שנשים מברכות ברכת התורה כדי שיוכלו לומר פרשת הקרבנות.

[משנ"ב שם]

וענין שם במשנה ברוך⁽¹²⁾ וכו', אלא אחר גמר הסליחות יבדק עצמו לנקביו או נטיל מים וישפשף⁽¹³⁾.

(12) ושם (ס"ק כז) כתב, שהיום נהגו כאותם פוסקים הסבורים שאין לומר פסוקים אפילו דרך תחנונים קודם ברכת התורה, ולכן בימי הסליחות יש לומר ברכת התורה קודם הסליחות [ולדלגה אחר כך].

(13) ולגבי נגיעה במקומות המכוסים, כתב השו"ע הרב (סידור התפילה) שאם לא ישן בלילה ימשמש במקומות המכוסים כדי שיברך על נטילת ידים, לדברי הכל.

ואם לא בירך בעת שקם, וגם לא עשה צרכיו לפני התפילה, כתב לעיל (סי' ד ס"ק לג) שנראה שלא יברך כשנוטל שנית, שהרי לפי הרא"ש הברכה נתקנה על נטילה לקריאת שמע ותפילה, ואינו יכול לומר 'וצתו על נטילת ידים' כשכבר יצא ידי חובתו בנטילה הראשונה. ולדעת הרשב"א, כתב בביה"ל לעיל (שם ס"א ד"ה ואפילו) שרשאי לסדר ברכת על נטילת ידים עם שאר ברכות השחר אפילו שלא בסמוך לנטילת הידים.

ולענין המשכים קודם עלות השחר לומר סליחות, כתב המטה אפרים (סי' תקפא סי"ב) שיטול ידיו שנית אחרי שיגמור הסליחות והאיר היום, ומשמע מדבריו שאין צריך למהר ליטול ידיו אם האיר השחר תוך כדי אמירת סליחות, וכן הורו הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה ראש השנה פ"א ס"ו) והגר"ח קניבסקי (אשי ישראל תשובות בסוף הספר אות ו). והוסיף הגרש"ז אויערבך, שאין צריך אז להקפיד שלא ללכת יותר מארבע אמות וכן אין לדקדק שלא ליגע בעינים ובמלבושים וכדו'.

[משנ"ב ס"ק ט]

אף אם בעת שנוטל ידיו הוא צריך לנקביו, שאפילו בדברית-תורה אסור, ונאפלו יכול להעמיד עצמו עד פרסה⁽⁷⁾.

(7) ולקמן (סי' צב ס"ק ז) כתב, שאם יכול להעמיד את עצמו עד שיעור פרסה, מותר באמירת דברי תורה וברכות, ואחר כך הביא את דעת השערי תשובה שהחמיר בזה. אמנם, לגבי מי שבסוף פסוקי דמזמרה התעוררה לו תאווה, שאסור לו לומר ברכו כיון שהוא ענין אחר, צידד שם (ס"ק ט) להקל באופן שיכול להעמיד את עצמו עד שיעור פרסה. וראה מה שכתבנו שם ס"ק ז.

[משנ"ב שם]

ומכל מקום העושה כהשערי-תשובה יש לו גם-כן על מה לסמוך⁽⁸⁾.

(8) וכן דייק בביה"ל (שם) בדעת הדרך החיים, מכך שלא הזכיר שום חילוק בענין זה. וביאר שטעמם הוא לפי שיטת הרשב"א שהברכה והנטילה הן על שנעשה כבריה חדשה, ולכן די בנטילה שנטל מיד כשקם, ואין יברך על הנטילה השניה 'וצתו על נטילת ידים', ואין לומר שיכוון אז על הנטילה הראשונה, כיון שמבואר לעיל (ס"ק ח) שלכתחילה יש להיזהר מאד שלא לעשות הפסק גדול בין הנטילה לברכה, ולכן עדיף לברך מיד על הנטילה הראשונה [וראה במה שכתבנו שם כיצד ביאר הביה"ל את שיטת החיי אדם].

[משנ"ב ס"ק י]

ואם ארע שיקבר בנה אותם בביתו, יקצה לבקש לאחד מהשומעים שיעדין לא בנה שיקבן לצאת בכרית⁽⁹⁾.

(9) ממה שכתב שיכול להוציא אחרים בברכה זו, דייק הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' ד אות כח) שברכת 'אשר יצר' היא ברכת השבח, שהרי בברכת הנהנין לא שייך דין ערבות להוציא אחרים ידי חובתם. והוסיף (שיח הלכה אות ד) שיתכן לחלק שאין מכאן ראייה שזו ברכת השבח, משום שרק ברכת 'אשר יצר' שמברכים בבוקר בסדר ברכות השחר היא ברכת השבח, ומשום שיש אומרים שמברכים ברכה זו גם אם לא עשה צרכיו [כמבואר ברמ"א לעיל סי' ד ס"א], אבל מה שמברכים במשך היום כל פעם לאחר שעשה צרכיו, יש לומר שהיא ברכת הנהנין ולכן לא יוכל להוציא בה את חברו. לעומת זאת, ממה שכתב המשגיב לקמן (סי' ז ס"ק א) בשם כמה אחרונים, שמי שלא בירך ברכת 'אשר יצר' עד אשר הוצרך שוב לנקביו שוב לא יברך, מבואר לכאורה שאין זו ברכת השבח, שאם ברכת השבח היא מדוע לא יברך, ובהכרח שברכת הנהנין היא, ולפיכך לאחר שכלתה ההנאה שוב אין לברך עליה.

ולענין ברכות השחר, כתב להלן (ס"ק יד) בשם הלבוש, שאין להוציא אחר ידי חובה בפחות מעשרה [וראה מה שכתבנו שם בשם הפמ"ג].

[משנ"ב שם]

דכין שפננתו אז בהכרעה להוציא, צריך השומע (להשמיע) [לשמוע] כל לשון הכרעה⁽¹⁰⁾.

(10) והוסיף לבאר בענין זה לקמן (סי' ריג ס"ק יט), שהשומע לא עדיף מהמברך עצמו, שאם דילג איוו תיבה מעיקר הברכה שלא יצא די

יום ב' כ"ד ניסן תשע"ה

באר הגולה יב

הלכות נטילת ידים שחרית סימן ו

כ טור ותוספות
בבבכות יד
ובבבכות יד

אותו עם שאר הברכות, ובני ספרד (ט) לא נהגו בן: ועל-פל-פנים לא יברך שתי פעמים. ומי (י) שמברך בביתו לא יברך בבית-ההפנסת, וכן מי שמברך בבית-ההפנסת לא יברך בביתו (כלבו סימן ב). ומי שלומד קדם שיקנס לבית-ההפנסת או מתפלל קדם, יברך בביתו ולא יברך בבית-ההפנסת. ואפלו (ו) (ז) (יא) בבכאי גונא יש נוהגין לסדרם עם שאר ברכות בבית-ההפנסת ואין מברכין בביתם (מהר"ל הלכות תפלה): ג בברכת אלהי נשמה אינה פותחת בברוך מפני שהוא (יב) ברכת (י) (ז) [ההודאה, וברכת ההודאות אין פותחות בברוך, כמו שמצינו בברכת הגשמים⁽⁸⁾]:

שערי תשובה

עניי ואשר יצר, אע"ג דאין לא עבדין הכי מ"מ כשצריך לברך עניי מחמת נטילת שחרית נשאי להקדימה לברכת א"י, ולכן כאן דמקדים הא או לא אין מעבירין על ידו: [1] בבכ"ג. ונראה שאותם המסדרים בבכ"ג הוא כדי להשמיע לחכמים שיצנו אמן וישלימו כ"א צ' אמינים, וכן מבאר בש"ע לקמן סעיף ד מנהג זה. והנהגה הזו נהגה בימי רבנו ה"ר ז"ל, שהנהיג בן חכם אחד, והפסיק ח"א ס"י קיו נס"י קפ האריך הרבה בסתירת המנהג, וכן מהרש"ם בחלק א"ח ס"י א האריך לבטל המנהג, ודעתם שאחר יברך ושאר יכנו לצאת ולא ינסו עצמם בחשש ברכה לבטלה. ומשאלו קרב כתב שקל מקום יעשה כמנהגו, שכ"א יש לו על מה שיקמק. ודעת מהרמ"ע ס"י קט שהמברך בברכה זו אחר זה לזכות את הרבים שיצנו אמן בבניפניא, וכן בברכה שלא לצאת, וכן המברך יכנו שלא להוציא, טוב עושים. וע"ש שכתב שצנחו זאת שישתדל האדם בכל כחו להיות צדיק גמור (כונתו כלפי מ"ש שם בשם התקונים ב"ר"י צ' הינו צ' אמינים כ"ר). ומה טוב להנהיג שש"ע יברך ברכות השחר בקול רם כ"ר, ולא זו בלבד אלא בחרים הנינים בחרך אחד לשכניו לברך כ"ר, ע"ש. ועין בת"ש ס"י יט ס"ק ח אלא תשובות המברך, ומ"ש הפני"ט לחלק במה שנוהגים שברוך כ"א בפ"ע על תפילין וציצית ולא אמרין שאחר יברך לכלם, משום שאין כלם מוסיפים יחד, וכן נתן טעם בספירה וברכת הנינים שכ"א מברך לעצמו מפני שצריך פונה שלא יטעה בספירה, גם במלת יברך כ"ר, ע"ש. ובת"ש שם מסיק לחלק בין אם כלם מוסיפים לשח"ט כ"א בתכ"ד של חברו, אז אחר יברך ויוציא את אחרים, משא"כ אם מכניס להחיש מעשיהם וזה מקדים וזה מאחר, ראוי שיברך כ"א בפ"ע. וע"ש שכתב לענין שחיתא אין ראוי לעשות לבתחלה שיהפנו לתפילין זה לזה שיהיה אחד מברך לכלם, דמשא"כ דמי לספירה וברכת הנינים, משום שצריך פונה שלא יפסיד השחיטה כ"ר, ע"ש. ולכאורה בברכת השחר שפיר י"ל דאם מתאספין בבניפניא יחד אין ראוי שיחפנו שלא לצאת ויברך כ"א לעצמו, אלא יחפנו לצאת כמ"ש מהרמ"ע ויהיה אחד מברך לכלם, דאין כאן גשית מצוה שנאמר שמוחמת טרדת המצוה שאחריה יפסיד הפונה: אבל נראה דמ"מ אין לעשות בן לבתחלה, כ"ר חזון חלילה: רק אם כ"א עומד על מקומו, אע"פ שכ"א אומר בקול רם וכל העם עונים מקומם אמן, או בשעה שאומר זה עומדים סביביו, מ"מ אין העומדים מתחילים בתפילה רק חזון למקומו ואומר שמה בשעה שרועה והשומעים אומרים אמן, לית לן בה, וכמ"ש הת"ש שפשיא מכניס להחיש מעשיהם, רק זה מקדים וזה מאחר, ראוי שיברך כ"א בפ"ע. וע"ש בת"ש ס"ק ט דאם אחד מוכן לצאת בברכת חברו ומוכן להוציא יצא אע"פ שלא ענה אמן, כמ"ש הבי"ד וש"ע א"ח ס"י ריג, אף שבלא"ה צריך לענות אמן כיון ששומע הברכה, ע"ש. ועין בסימן ריט לענין ברכת הגומל וכת"ש סימן א ס"ק ס. ובשם הרא"י ז"ל פתחו שניה שומע הברכות מהמסדרים בבכ"ג אפלו היו ק' הנה עונה אמן אחרים, ואפלו באמצע פסוקי דמורה הנה מסיק ושוחק ופונה אמן, והוא ז"ל עצמו היה אומרם בבית ואפלו כלל כל ברכה משותפת בה כמ"ש בש"ס וברמב"ם כ"ר, ע"ש. ועין לקמן ס"י נא. ועין בס"י מה טעם שלא נהגו עתה לומר כל ברכה בשעמה, לפי שאין הנינים נקראות וגם מפני ע"ה נהגו לסדרם בבית-ההפנסת: [2] ההודאה. עבה"ט. ובת"ש בשם סדה"י דהמשפטים לקום כ"ר, הינו אם הוא קם ממקומו לומר תקון חצות או ללמוד אלא שרועה לחזון לישן, אבל אם אינו מתעורר לקום אע"פ שעתה נעור ודעתו לישן א"צ לומר כלל, וכמ"ש הרמב"ם פ"ו מה"ת: בשעה שיקרין בסוף שנתו מברך, וכתב

משנה ברורה

נטילת ידים ואשר יצר וברכת התורה, יזהר מתחלה שלא יברך אותם בביתו; ואם ארע שברך ברוך אותם בביתו, יראה לבקש לאחד מהשומעים שיעדין לא ברוך שיקנו לצאת בברכות⁽⁹⁾; אף אז יהיה זהיר הש"י מאד להשמיע כל לשון הברכה, ולא כמו שנוהגין באיזה מקום שהש"י משמיע רק לשון תחלת הברכה וסופה, דכיון שפונתו אז בהברכה להוציא, צריך השומע (להשמיע) [ולשמע] כל לשון הברכה⁽¹⁰⁾: (יא) בבכאי גונא וכו'. הינו מה (ד) שנוהגין רב המון העם להתפלל סליחות קדם אור הבקר בימי הסליחות, וישם מזכירין כמה פסוקים ואחר-כך מברכין על נטילת ידים וברכת התורה. ולענין ברכת התורה יש לישב קצת, דאומן הפסוקים אין אומרים אותן אלא דרך תפלה ולא נתחייבו בהם בברכת התורה לפי דעת איזו פוסקים⁽¹¹⁾, כמו שנתבאר בסימן מו סעיף ט בהג"ה, ועין שם במשנה ברורה⁽¹²⁾; אף לענין נטילת ידים שפסיקין בהפסקה בזאת צריך עיון לישב. והסיקו האחרונים שלא לעשות בן, אלא יש לברך בביתו מיד בקומו, ושוב אין לברך על נטילת ידים בבית-ההפנסת, וכמו שנתבאר בסימן ז סעיף א; או שבעת קומו לא יברך על נטילת ידים, אלא אחר גמר הסליחות יברך עצמו לנקיאו או טייל מים וישפוך⁽¹³⁾, ואז יברך על נטילת ידים ואשר יצר ויתפלל וכמו שכתבנו לעיל בשם הס"י אדם: ג (יב) ברכת ההודאה. ואינה ברכה

שער הציזין

(ד) ט"ז ושאר אחרונים:

(א) ראה לקמן סימן רכא סעיף ב.

